

PRZEGLĄD ORZECZNICTWA EUROPEJSKIEGO DOTYCZĄCEGO SPRAW KARNYCH

**Zeszyt nr 2/2013
(obejmuje okres 1 kwietnia – 30 czerwca 2013 r.)**

┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌

**BIURO STUDIÓW I ANALIZ
DZIAŁ PRAWA EUROPEJSKIEGO**

Opracowała: Małgorzata Wąsek-Wiaderek¹

¹ W komentarzach do wyroków ETPCz wyrażane są prywatne poglądy autorki POESK. Nie powinny być one poczytywane za stanowisko Sądu Najwyższego.

SPIS TREŚCI

CZEŚĆ A**AI – ORZECZNICTWO ETPCZ W SPRAWACH POLSKICH**.....4

- I. INFORMACJE OGÓLNE I DANE STATYSTYCZNE O ORZECZENIACH WYDANYCH W SPRAWACH POLSKICH 4
- II. INFORMACJE O NOWYCH PROTOKOŁACH DO EKPCz ORAZ O ZMIANACH W REGULAMINIE ETPCz..... 6
- III. INFORMACJE O SPRAWACH ROZPATRYWANYCH PRZEZ TRYBUNAŁ, DOTYCZĄCYCH PRAKTYKI ORZECZNICZEJ
SĄDU NAJWYŻSZEGO LUB DOTYKAJĄCYCH ZAGADNIEŃ WAŻNYCH DLA WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI W
SPRAWACH KARNYCH..... 6
- Grzegorz Ćwik przeciwko Polsce – skarga nr 31454/10*6
- IV. OMÓWIENIE WYBRANYCH ORZECZEŃ ETPCz..... 7
- Kowalski przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 11 czerwca 2013 r., skarga nr 43316/08 (kluczowe zagadnienia: dostęp do kasacyjnego etapu postępowania karnego, odmowa wyznaczenia obrońcy z urzędu, rzetelność postępowania okołokasacyjnego, art. 6 Konwencji)*7
- Kostecki przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 4 czerwca 2013 r., skarga nr 14932/09 (kluczowe zagadnienia: prawo oskarżonego do zadawania pytań „świadkom oskarżenia”, art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 lit. d Konwencji)*9

AII – ORZECZNICTWO ETPCZ W SPRAWACH PRZECIWKO INNYM PAŃSTWOM**RADY EUROPY**.....11

- Lavrechov przeciwko Republice Czeskiej – wyrok z dnia 20 czerwca 2013 r., skarga nr 57404/08 (kluczowe zagadnienia: ochrona własności, przepadek kwoty poręczenia majątkowego, art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji)* 11
- Eremia przeciwko Republice Mołdawii – wyrok z dnia 28 maja 2013 r., skarga nr 3564/11 (kluczowe zagadnienia: pozytywne prewencyjne obowiązki państwa w zakresie ochrony osób przed przemocą domową; zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, art. 3 Konwencji, prawo do prywatności, dyskryminacja ze względu na płeć)* 14
- WYBRANE PIŚMIENICTWO NA TEMAT ORZECZNICTWA ETPCz W SPRAWACH KARNYCH
ORAZ ZAGADNIEŃ OGÓLNYCH DOTYCZĄCYCH ETPCz ZA OKRES 1 KWIEŃNIA – 30 CZERWCA
2013 R. 19

CZĘŚĆ B**BI – ORZECZNICTWO ETS ZWIĄZANE Z PROBLEMATYKĄ PRAWNOKARNĄ**.....20

- Sprawa C-168/13 PPU – wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 30 maja 2013 r. wydany wskutek pytania prejudycjalnego Conseil constitutionnel (Francja) z dnia 4 kwietnia 2013 r., w postępowaniu Jeremy F. przeciwko Premier minister (kluczowe zagadnienia: przekazanie w trybie europejskiego nakazu aresztowania; dopuszczalność kontroli odwoławczej sądowej decyzji o wyrażeniu zgody na rozszerzenie ścigania wobec osoby przekazanej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania)*.....20

BII – WYBRANE SPRAWY ROZPATRYWANE PRZEZ ETS DOTYCZĄCE PYTAŃ PREJUDYCJALNYCH SKIEROWANYCH W TOKU POSTĘPOWAŃ KARNYCH	23
<i>Nowe akty prawne i projekty aktów prawnych Unii Europejskiej w obszarze Współpracy Wymiarów Sprawiedliwości w Sprawach Karnych</i>	<i>24</i>
WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ ZA OKRES 1 KWIETNIA – 30 CZERWCA 2013 R.	24

CZEŚĆ A

AI – Orzecznictwo ETPCz w sprawach polskich

I. Informacje ogólne i dane statystyczne o orzeczeniach wydanych w sprawach polskich

W okresie od dnia 1 kwietnia do dnia 30 czerwca 2013 r. Trybunał ogłosił jedynie 6 wyroków w sprawach polskich, z czego 4 dotyczyły wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. W tym samym czasie Trybunał wydał 25 decyzji w sprawach polskich, z czego 17 dotyczyło szeroko rozumianej problematyki spraw karnych. Ze względu na wagę i różnorodność zagadnień poruszanych w tych orzeczeniach, zostaną one poniżej pogrupowane według praw konwencyjnych, których dotyczą.

I. Prawo do życia (art. 2 Konwencji):

- **Proceduralna ochrona prawa do życia** – w dwóch sprawach: *Gil* (skarga nr 46161/11, decyzja z 4 czerwca 2013 r.) i *Ścirko* (skarga nr 42365/11, decyzja z 2 kwietnia 2013 r.) rząd przyznał, że miało miejsce naruszenie proceduralnej ochrony prawa do życia wskutek nieprzeprowadzenia sprawnego i skutecznego śledztwa w przypadku śmierci osoby najbliższej w stosunku do skarżących. W pierwszej z wymienionych spraw Trybunał zaakceptował jednostronną deklarację rządu, który zaoferował wypłacenie skarżącym 14.000 euro zadośćuczynienia i 1.200 euro tytułem zwrotu kosztów reprezentacji w postępowaniu strasburskim. W drugiej sprawie doszło do zawarcia ugody po tym, jak rząd zobowiązał się wypłacić skarżącym 30.000 zł. W rezultacie obie sprawy zostały skreślone z listy spraw.

II. Zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania (art. 3 Konwencji):

- **Wymóg prowadzenia sprawnego i skutecznego śledztwa** – w sprawie *Zaluska przeciwko Polsce* (skarga nr 31804/10, decyzja z dnia 9 kwietnia 2013 r.) rząd przyznał, że miało miejsce naruszenie art. 3 i złożył jednostronną deklarację wypłacenia skarżącemu 30.000 zł zadośćuczynienia. Trybunał zaakceptował deklarację i zdecydował o skreśleniu sprawy z listy skarg.
- **Naruszenie art. 3 z powodu niezapewnienia odpowiednich warunków bytowych w areszcie śledczym lub zakładzie karnym** – Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 z tego powodu tylko w jednym wyroku wydanym w sprawie *Olszewski przeciwko Polsce* (skarga nr 21880/03, wyrok z dnia 2 kwietnia 2013 r.). Jednocześnie w omawianym okresie zdecydował o skreśleniu z listy 7 skarg dotyczących takiego zarzutu wskutek: zaaprobowania jednostronnej deklaracji rządu (2 sprawy), zawarcia ugody (4 sprawy) lub zaprzestania podtrzymywania skargi przez skarżącego (1 sprawa). Jednostronne deklaracje rządu zostały zaakceptowane w następujących sprawach: *Kotwa przeciwko Polsce*, skarga nr 68713/11, decyzja z dnia 21 maja 2013 r., rząd zobowiązał się wypłacić skarżącemu 30.000 zł; *Pawlak przeciwko Polsce*, skarga nr 73620/10, decyzja z dnia 2 kwietnia 2013 r., rząd zobowiązał się wypłacić skarżącemu 20.000 zł. Ugody opiewały na następujące kwoty: 10.000 zł (sprawa *Zieliński przeciwko Polsce*, skarga nr 24810/11, decyzja z dnia 21 maja 2013 r.); 17.000 zł (sprawa *Kalkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 5883/12, decyzja z dnia 9 kwietnia 2013 r.); 12.000 zł (sprawa *Rademacher przeciwko Polsce*, skarga nr 54075/11, decyzja z dnia 18 czerwca 2013 r.).

- Brak naruszenia art. 3 Konwencji przy zarzucie niezapewnienia odpowiednich warunków bytowych osadzonemu w areszcie śledczym – wyrok w sprawie *Kurkowski przeciwko Polsce* z dnia 9 kwietnia 2013 r., skarga nr 36228/06.

III. Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5 Konwencji):

- Naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji z powodu zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania zostało przyznane przez rząd w dwóch sprawach, w których zawarto ugody ze skarżącymi: *Kasprzak przeciwko Polsce* (skarga nr 16522/11, decyzja z dnia 21 maja 2013 r., kwota ugody: 5.000 zł); *Snopek przeciwko Polsce* (skarga nr 19354/09, decyzja z dnia 21 maja 2013 r., kwota ugody: 4.800 zł).
- Brak naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji przy zarzucie zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania – wyrok w sprawie *Kurkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 36228/06 z dnia 9 kwietnia 2013 r.

IV. Prawo do rzetelnego procesu (art. 6 Konwencji):

- Przyznanie przez rząd naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji z powodu przewlekłości postępowania karnego: decyzja o skreśleniu z listy sprawy *Rutkowski przeciwko Polsce*, wydana dnia 21 maja 2013 r. (skarga nr 4282/10), zatwierdzająca jednostronną deklarację rządu. Rząd zobowiązał się wypłacić skarżącemu 20.000 zł.
- Brak naruszenia art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 lit. d Konwencji przy zarzucie niezapewnienia oskarżonemu prawa do zadawania pytań świadkom oskarżenia – wyrok z dnia 4 czerwca 2013 r. w sprawie *Kostecki przeciwko Polsce*, skarga nr 14932/09.
- Naruszenie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 lit. c Konwencji z powodu niewyznaczenia oskarżonemu obrońcy w celu rozważenia wniesienia kasacji – wyrok z dnia 11 czerwca 2013 r. w sprawie *Kowalski przeciwko Polsce*, skarga nr 43316/08.
- Przyznanie przez rząd w jednostronnej deklaracji, że miało miejsce naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji z powodu niezapewnienia skarżącemu dostępu do postępowania kasacyjnego (przez nieprzekazanie mu pełnej informacji o możliwościach i terminie wniesienia tego środka zaskarżenia w sytuacji przedłożenia przez obrońcę z urzędu oświadczenia, że nie dostrzega podstaw do wniesienia kasacji) – decyzja o skreśleniu z listy sprawy *Lis przeciwko Polsce* z dnia 21 maja 2013 r., skarga nr 7376/10; rząd zobowiązał się wypłacić skarżącemu 8.000 zł.

V. Prawo do prywatności (art. 8 Konwencji):

- Naruszenie art. 8 Konwencji z powodu nieuzasadnionego ograniczenia kontaktów osadzonego z najbliższymi: wyrok w sprawie *Kurkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 36228/06 z dnia 9 kwietnia 2013 r.
- Przyznanie naruszenia art. 8 Konwencji przez rząd i zawarcie ugody ze skarżącym – osadzonym, któremu nie udzielono przepustki w celu uczestniczenia w pogrzebie jego babki – decyzja z dnia 2 kwietnia 2013 r. w sprawie *Jąkałski przeciwko Polsce*, skarga nr 39863/09; rząd zobowiązał się wypłacić skarżącemu 8.000 zł.

Dwie inne decyzje o skreśleniu spraw z listy skarg były motywowane zaprzestaniem podtrzymywania korespondencji przez skarżących.

II. Informacje o nowych Protokołach do EKPCz oraz o zmianach w Regulaminie ETPCz

- Dnia 16 maja 2013 r. Komitet Ministrów Rady Europy przyjął Protokół nr 15 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Protokół został otwarty do podpisu dnia 24 czerwca 2013 r. Protokół wprowadza zasadę subsydiarności do Preambuły Konwencji, skraca do 4 miesięcy termin do wniesienia skargi indywidualnej do ETPCz oraz wprowadza inne rozwiązania proceduralne, mające na celu usprawnienie rozpoznawania skarg indywidualnych.
- Dnia 10 lipca 2013 r. Komitet Ministrów Rady Europy przyjął Protokół nr 16 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Protokół został otwarty do podpisu dnia 2 października 2013 r. Protokół wprowadza możliwość zwracania się o opinie doradcze do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez „sądy najwyższe” państw-stron tego Protokołu. Opinie mogą dotyczyć wykładni Konwencji i nie będą miały mocy wiążącej.
- Z dniem 1 stycznia 2014 r. wchodzi w życie kolejne zmiany Regulaminu ETPCz. Jedną z nich, jak się wydaje najważniejszą z punktu widzenia skarżących, jest zmiana reguły 47 Regulaminu, polegająca na zaostrzeniu wymogów formalnych skargi indywidualnej. Co do zasady za datę skutecznego wniesienia skargi będzie uznawana data przesłania prawidłowo wypełnionego formularza skargi. Trybunał wprowadził także regułę nieprzyjmowania do rozpoznania skargi, o ile nie został przedłożony prawidłowo wypełniony formularz. Nowa wersja Regulaminu ETPCz w angielskiej wersji językowej jest dostępna pod adresem:

http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf

III. Informacje o sprawach rozpatrywanych przez Trybunał, dotyczących praktyki orzecniczej Sądu Najwyższego lub dotyczących zagadnień ważnych dla wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych

Grzegorz Ćwik przeciwko Polsce – skarga nr 31454/10²

Wyrokiem z dnia 18 lutego 2008 r. skarżący został skazany na długoterminową karę pozbawienia wolności za kilka czynów polegających na przemycaaniu znacznych ilości kokainy (3 kg, 20 kg i 20 kg). Sąd przyjął, że skarżący dopuścił się tych czynów działając w zorganizowanej grupie przestępczej. Sąd zaliczył do materiału dowodowego zeznanie L.P. oraz M.W., osób skazanych w innych postępowaniach karnych, jak również wyroki wydane przez sądy Hondurasu, dotyczące działania zorganizowanej grupy przestępczej zajmującej się przemytem narkotyków. Jak wskazał skarżący w skardze do ETPCz, w uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy odwoływał się m. in. do zapisu z nagrania dokonanego przez grupę przestępczą, która uprowadziła K.G., brata szwagra skarżącego. Wspomniany K.G. był torturowany przez członków grupy, którzy podejrzewali go o przywłaszczenie sobie narkotyków i nierozliczenie się z zysków. W czasie tortur K.G. dostarczył grupie przestępczej różne informacje. Kasetę z nagraniem została znaleziona w czasie przeszukania przez policję miejsca przetrzymywania K.G.

W apelacji od wyroku skazującego obrońca skarżącego podniósł m.in. zarzut naruszenia art. 171 k.p.k. przez zaliczenie do materiału dowodowego oświadczeń K.G. nagranych przez grupę przestępczą. Zdaniem obrońcy dowód ten był w oczywisty sposób niedopuszczalny, skoro uzyskano go wskutek tortur. Jego wykorzystanie w procesie karnym przeciwko skarżącemu skutkowało nierzetelnością całego postępowania.

² Opis stanu faktycznego dostępny pod adresem:

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"respondent":\["POL"\],"documentcollectionid2":\["COMMUNICATEDCASES"\],"kupdate":\["2013-04-01T00:00:00.0Z","2013-10-01T00:00:00.0Z"\],"itemid":\["001-126714"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

Dnia 8 października 2008 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie częściowo zmienił wyrok sądu pierwszej instancji. Uznał bowiem, że skarżący nie działał w warunkach przestępczości zorganizowanej. Sąd obniżył też wymiar kary do 12 lat pozbawienia wolności. Sąd Apelacyjny ustosunkował się do zarzutów apelacji uznając je za niesłuszne. Wskazał mianowicie, że art. 171 k.p.k. reguluje dopuszczalne warunki uzyskania dowodu przez organy procesowe. Przepis ten nie dotyczy sytuacji dopuszczenia do procesu transkrypcji z nagrania, na którym osoba składa oświadczenia pod wpływem tortur. Zdaniem Sądu Apelacyjnego takie nagranie mogło stanowić dowód w sprawie.

Skarżący wniósł kasację do tego wyroku. Została ona uznana za oczywiście bezzasadną. Nie sporządzono uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji.

W skardze do Trybunału skarżący zarzucił naruszenie prawa do rzetelnego procesu (art. 6 Konwencji) z powodu wykorzystania w procesie karnym dowodu uzyskanego wskutek tortur.

Trybunał skierował do rządu pytanie, czy skarżącemu zapewniono prawo do rzetelnego procesu. Trybunał wskazał na okoliczność, że dowodem obciążającym skarżącego były oświadczenia uzyskane przez osoby trzecie wskutek zastosowania tortur. Powołał się także na swój wyrok w sprawie *Gäfgen przeciwko Republice Federalnej Niemiec*.

Postępowanie w sprawie jest w toku.

IV. Omówienie wybranych orzeczeń ETPCz

Większość wyroków ETPCz przeciwko Polsce jest na bieżąco tłumaczona na język polski i zamieszczana na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Publikowane są tam zarówno tłumaczenia całych wyroków, jak i ich streszczenia (w tak zwanych zestawieniach kwartalnych). Z tego powodu poniżej omówione zostaną głównie decyzje Trybunału w kwestii dopuszczalności skarg lub te wyroki, które nie są jeszcze dostępne w polskiej wersji językowej.

*

Kowalski przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 11 czerwca 2013 r., skarga nr 43316/08 (kluczowe zagadnienia: dostęp do kasacyjnego etapu postępowania karnego, odmowa wyznaczenia obrońcy z urzędu, rzetelność postępowania okołokasacyjnego, art. 6 Konwencji)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Omówiony wyrok potwierdza dość elastyczne podejście Trybunału do wymogu wyczerpania krajowych środków odwoławczych wówczas, gdy okoliczności sprawy wskazują na brak rozeznania prawnego skarżącego. W tej sprawie rzeczywiście istniała możliwość ubiegania się o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji. Trybunał uznał jednak, że wyczerpania tego środka prawnego nie można wymagać od oskarżonego, któremu sąd odwoławczy nie przyznał bezpłatnej pomocy prawnej. Stanowisko Trybunału nie zaskakuje w świetle dotychczasowego, utrwalonego orzecznictwa dotyczącego rzetelności postępowania okołokasacyjnego.

1. Stan faktyczny sprawy

W wyroku opis stanu faktycznego sprawy to jedynie 4 krótkie akapity o następującej treści:

„8. Dnia 16 października 2007 r. skarżący został skazany przez Sąd Rejonowy w Sieradzu za wymuszenie i skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności. W nieustalonym terminie skarżący wniósł apelację od tego wyroku.

9. Dnia 23 stycznia 2008 r. Sąd Okręgowy w Sieradzu uznał apelację za oczywiście bezzasadną. Wyrok został wysłany do skarżącego 12 lutego 2008 r. W nieustalonym terminie został on doręczony skarżącemu.

10. Skarżący złożył wniosek do Sądu Rejonowego o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu w celu rozważenia wniesienia kasacji w jego sprawie. Wniosek ten dotarł do Sądu Okręgowego w Sieradzu dnia 12 marca 2008 r.

11. Dnia 18 marca 2008 r. Sąd Okręgowy w Sieradzu pozostawił wniosek skarżącego bez rozpoznania. Sąd stwierdził, że termin do wniesienia kasacji upłynął dnia 14 marca 2008 r. Sąd pouczył skarżącego, że zarządzenie o odmowie rozpoznania wniosku jest ostateczne i nie przysługuje na nie zażalenie.”

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił naruszenie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 lit. c Konwencji z powodu odmowy wyznaczenia mu obrońcy w celu rozważenia wniesienia kasacji.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz

W postępowaniu strasburskim rząd przyznał, że Sąd Okręgowy w Sieradzu błędnie wskazał podstawę odmowy wyznaczenia obrońcy z urzędu w celu rozważenia wniesienia kasacji w sprawie skarżącego. Nie pozbawiło to jednak skarżącego prawa wnioskowania o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji. Rząd powołał się na utrwaloną linię orzecznictwa sądów polskich, zgodnie z którą upływ terminu do wniesienia kasacji z powodu braku pouczenia strony lub mylnego pouczenia o nowym terminie do wniesienia kasacji stanowi przesłankę przywrócenia terminu, o której mowa w art. 126 § 1 k.p.k. Rząd powołał się na dwa orzeczenia Sądu Najwyższego: z 29 lutego 2009 r. (IV KZ 5/09) i z 16 lipca 2009 r. (III KZ 58/09).

Skarżący argumentował, że nie został pouczony przez sąd o możliwości przywrócenia terminu do wniesienia kasacji.

Trybunał najpierw przypomniał, że wymóg przymusu adwokackiego przy wniesieniu kasacji nie jest sprzeczny z art. 6 Konwencji. Jednak jeżeli jest on przewidziany w prawie krajowym, to państwo jest zobowiązane zapewnić dostęp do adwokata z urzędu dla wszystkich, którzy chcą wnieść kasację a nie posiadają wystarczających środków finansowych na pokrycie kosztów obrońcy z wyboru.

Trybunał wskazał, że nie jest jego zadaniem zastępowanie sądów krajowych w przeprowadzeniu oceny spełnienia przez skarżącego warunków do wyznaczenia mu obrońcy z urzędu. Dlatego ograniczy się do zbadania, czy sposób procedowania sądu krajowego nie pozostawał w sprzeczności z art. 6 ust. 1 Konwencji. Wobec przyznania przez rząd, że Sąd Okręgowy w Sieradzu naruszył prawo, Trybunał odnotował jedynie, iż wniosek skarżącego o wyznaczenie adwokata został wniesiony w terminie i powinien być merytorycznie rozpoznany. Zatem sąd krajowy nie wypełnił obowiązku prawidłowego rozpoznania wniosku skarżącego o wyznaczenie obrońcy. Dodatkowo skarżący został pouczony, że zarządzenie o pozostawieniu bez rozpoznania jego wniosku jest ostateczne i niezaskarżalne. To pouczenie wraz z podaniem błędnej podstawy odmowy rozpoznania

wniosku, wprowadziło skarżącego w błąd co do tego, jakie kroki prawne może podjąć w celu wniesienia kasacji. Trybunał przypomniał, że już w swoich poprzednich orzeczeniach dotyczących postępowania okołokasacyjnego wskazywał, iż obowiązkiem sądu, który odmawia wyznaczenia adwokata z urzędu w celu wniesienia kasacji, jest poinformować skarżącego o dalszych środkach proceduralnych, jakie może podjąć w celu wniesienia kasacji. W tej sprawie nie tylko zaniechano takiego pouczenia, ale samo zarządzenie wprowadzało skarżącego w błąd.

Trybunał nie podzielił stanowiska rządu, że skarżący nie wyczerpał krajowych środków odwoławczych. Uznał bowiem, że skarżący mógł nie wiedzieć o możliwości wnioskowania o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji. Ponadto, jak zaznaczył Trybunał, wnioskując o przywrócenie terminu skarżący powinien jednocześnie złożyć kasację a w tym celu musiałby udzielić pełnomocnictwa adwokatowi z wyboru³. Tymczasem sąd krajowy nie ustalił, czy skarżący był w stanie ponieść koszty takiej reprezentacji.

Uwzględniając wszystkie okoliczności tej sprawy Trybunał stwierdził, że miało miejsce naruszenie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 lit. c Konwencji.

Trybunał jednocześnie uznał za oczywiście bezzasadny i w rezultacie za niedopuszczalny, zarzut naruszenia art. 6 Konwencji z powodu błędnej oceny dowodów przez sąd krajowy.

Wyrok zapadł jednomyślnie, Trybunał zasądził na rzecz skarżącego 2.000 euro zadośćuczynienia.

*

Kostecki przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 4 czerwca 2013 r., skarga nr 14932/09 (kluczowe zagadnienia: prawo oskarżonego do zadawania pytań „świadkom oskarżenia”, art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 lit. d Konwencji)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

To kolejny wyrok Trybunału, w którym odstąpienie od bezpośredniego przesłuchania świadków na rozprawie z powodu ich przebywania za granicą i odczytanie zeznań tych świadków złożonych w postępowaniu przygotowawczym zostało ocenione przez Trybunał jako zgodne ze standardem rzetelnego procesu karnego. W omówionej sprawie sąd nie uwzględnił wniosku skarżącego o przesłuchanie świadków w drodze międzynarodowej pomocy prawnej a i tak Trybunał stwierdził brak naruszenia art. 6 Konwencji.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący był sądzony przed Sądem Rejonowym w Białymstoku. W akcie oskarżenia zarzucono mu m.in. udział w obrocie znacznymi ilościami środków odurzających oraz substancji psychotropowych, usiłowanie rozboju z użyciem niebezpiecznego narzędzia, handel bronią, samouwolnienie się ze szpitala psychiatrycznego, w którym był poddany obserwacji psychiatrycznej.

³ Pogląd Trybunału nie uwzględnia tej linii orzecznictwa sądów polskich, zgodnie z którą w przypadku ubiegania się o przywrócenie terminu do złożenia środka zaskarżenia objętego przymusem adwokacko-radcowskim, dla spełniania wymogu z art. 126 § 1 k.p.k. nie jest konieczne, aby wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu został wniesiony środek zaskarżenia sporządzony przez adwokata lub radcę prawnego. W przypadku kasacji za dopuszczalne uznaje się złożenie wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu i własnej „kasacji” wniosku o wyznaczenie obrońcy lub pełnomocnika (por. V KZ 1/04, OSNKW 2004, nr 3, poz. 32; IV KZ 5/09, BPK 2009, nr 3, s. 80; III KZ 58/09, postanowienie z dnia 16 lipca 2009 r., LEX nr 515559).

W toku przewodu sądowego sąd pierwszej instancji przesłuchał m.in. dwóch świadków, którzy zgodnie zeznali, że skarżący wielokrotnie sprzedawał im substancje psychotropowe. Zeznania dwóch innych świadków: Ł.K. i M.K. złożone w postępowaniu przygotowawczym zostały odczytane na rozprawie na podstawie art. 391 § 1 k.p.k. Z informacji przekazanych sądowi przez policję wynikało, że jeden ze świadków (Ł.K.) zamieszkuje w Anglii a jego adres pobytu jest nieznany. Niemożliwe było również ustalenie miejsca pobytu drugiego świadka. Obaj wymienieni świadkowie obciążyli skarżącego swymi zeznaniami.

Na rozprawie w dniu 1 sierpnia 2006 r. skarżący złożył wniosek o przesłuchanie świadka Ł.K. w drodze zagranicznej pomocy prawnej twierdząc, że ma do niego wiele pytań. Jednocześnie skarżący wskazał, że świadek ten zamieszkuje w Irlandii i podał sądowi jego adres. Oskarżyciel pozostawił wniosek skarżącego do uznania sądu. Na kolejnej rozprawie we wrześniu 2006 r. oskarżyciel publiczny poparł wniosek skarżącego o przesłuchanie Ł.K. w drodze zagranicznej pomocy prawnej. Sąd nie uwzględnił tego wniosku wskazując, że zeznania tego świadka zostały już odczytane na podstawie art. 391 § 1 k.p.k. Na kolejnych rozprawach skarżący wskazał, że Ł.K. ma orzeczony dozór kuratora, co oznacza, że powinien on znać jego miejsce pobytu. Sąd uznał jednak, że przesłuchanie tego świadka byłoby bezprzedmiotowe wobec odczytania jego zeznań na rozprawie. Skarżący wnioskował też o przesłuchanie kilkunastu innych świadków. Jego wniosek został oddalony.

Wyrok skazujący skarżącego był przedmiotem kontroli odwoławczej a wyrok sądu odwoławczego został zaskarżony kasacją. W apelacji skarżący bezskutecznie podnosił m.in. zarzut naruszenia jego prawa do obrony wskutek rezygnacji z bezpośredniego przesłuchania świadków Ł.K. i M.K. W kasacji skarżący bezskutecznie podnosił zarzut odstąpienia od bezpośredniego przesłuchania tylko jednego świadka – Ł.K.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił naruszenie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 lit. d Konwencji z powodu niezapewnienia mu możliwości zadawania pytań „świadkom oskarżenia”. Skarżył się również, że sąd bezpodstawnie oddalił jego wniosek o przesłuchanie kilkunastu innych świadków.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz

Trybunał odnotował, że w kasacji skarżący nie podniósł zarzutu odstąpienia od bezpośredniego przesłuchania świadka M.K. Z tego powodu Trybunał uznał, że nie może badać skargi w takim zakresie, w jakim odnosi się ona do tego świadka.

W odniesieniu do świadka Ł.K. Trybunał najpierw zbadał, czy sąd podjął odpowiednie działania w celu zapewnienia jego obecności na rozprawie. Zdaniem Trybunału sąd krajowy nie musiał poszukiwać świadka w Irlandii ani uwzględniać wniosku skarżącego o przesłuchanie świadka w drodze międzynarodowej pomocy prawnej. Sąd już wcześniej ustalił, że świadek mieszka w Anglii pod nieznanym adresem. Nie można zatem stawiać sądowi zarzutu, że uznał ustalenia policji za bardziej wiarygodne niż informacje podane przez skarżącego. W ocenie Trybunału sąd nie musiał też ustalać miejsca zamieszkania świadka przy pomocy kuratora. Brak jest bowiem przesłanek do uznania, że takie poszukiwania przyniosłyby lepsze rezultaty niż te poczynione przez policję.

W drugiej kolejności Trybunał ustalił, czy zeznania świadków Ł.K. i K.M. miały decydujące znaczenia dla poczynionych ustaleń faktycznych. Trybunał ocenił, że nie były to jedyne dowody w sprawie i zwrócił uwagę na wyczerpujące i spójne zeznania dwóch innych świadków, przesłuchanych bezpośrednio na rozprawie. Trybunał podkreślił też, że zarzut braku bezpośredniości przeprowadzenia tych dowodów był badany zarówno przez sąd odwoławczy, jak i Sąd Najwyższy.

W odniesieniu do zarzutu bezpodstawnego oddalenia wniosku dowodowego o przesłuchanie kilkunastu świadków Trybunał stwierdził, że potrzebę przeprowadzenia określonych dowodów ocenia sąd krajowy. Decyzja w tym zakresie była przedmiotem kontroli odwoławczej i kasacyjnej, co Trybunał uznał za wystarczającą gwarancję procesową.

Oceniając rzetelność całego postępowania karnego prowadzonego przeciwko skarżącemu Trybunał jednogłośnie orzekł, że nie doszło do naruszenia jego prawa do rzetelnego procesu.

*

All – Orzecznictwo ETPCz w sprawach przeciwko innym państwom Rady Europy

Lavrechov przeciwko Republice Czeskiej – wyrok z dnia 20 czerwca 2013 r., skarga nr 57404/08 (kluczowe zagadnienia: ochrona własności, przepadek kwoty poręczenia majątkowego, art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji)

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący jest obywatelem Rosji. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku skarżący przebywał w Republice Czeskiej pełniąc funkcję członka zarządu spółki S., w której udziały wykupiła rosyjska spółka T. Spółka S. stała się niewypłacalna i ogłosiła upadłość.

W czerwcu 2001 r. skarżący został oskarżony o działanie na niekorzyść spółki i oszustwa.

Według organów ścigania jego działania miały spowodować straty na kwotę około 3.520.000 euro. Od 20 czerwca 2001 r. do dnia 22 lutego 2002 r. skarżący był tymczasowo aresztowany.

Został zwolniony po tym, jak sąd zastosował wobec niego poręczenie majątkowe na kwotę równoważną około 400.000 euro. Wnioskując o zastosowanie poręczenia majątkowego skarżący oświadczył, że jest świadom treści art. 73 § 3 czeskiego k.p.k., w którym wskazano przesłanki orzeczenia przepadku kwoty poręczenia. W ramach warunków poręczenia skarżący zobowiązał się przebywać pod adresem wskazanym w Republice Czeskiej, odbierać korespondencje procesową przesyłaną pod ten adres i stawiać się na rozprawach.

Dnia 7 czerwca 2002 r. Sąd Okręgowy zezwolił skarżącemu na opuszczenie Republiki Czeskiej i pobyt w Rosji do dnia 18 czerwca 2002 r. Było to już czwarte zezwolenie sądu na wyjazd do Rosji. Wcześniej skarżący przestrzegał warunków poręczenia.

Dnia 17 czerwca 2002 r. skarżący poinformował swego obrońcę, że został skradziony jego paszport wraz z czeska wiza. Od tego czasu kolejne terminy rozpraw były przekładane w oczekiwaniu na wydanie skarżącemu nowego paszportu i wize. Korespondencja procesowa przesyłana na adres skarżącego w Czechach nie była odbierana. Adwokat skarżącego poinformował co prawda sąd o nowym miejscu pobytu skarżącego w Rosji, jednak przyznał, że nie ma bezpośredniego kontaktu ze skarżącym i przekazuje skarżącemu informacje na adres jednego ze współoskarżonych w sprawie.

W marcu 2003 r., wobec braku jakichkolwiek informacji od skarżącego, sąd rozpoczął poszukiwanie go za pomocą Interpolu.

Skarżący twierdzi, że otrzymał nowy paszport dopiero dnia 2 kwietnia 2003 r., rząd wskazał na wcześniejszą datę. Bezsporne jest natomiast to, że skarżący nie poinformował sądu o otrzymaniu paszportu.

Na nowe terminu rozpraw (we wrześniu 2004 r.) skarżący został już wezwany za pośrednictwem Ministerstwa Sprawiedliwości Rosji. Wezwanie zawierało ostrzeżenie, że skarżący narusza warunki poręczenia, co może doprowadzić do orzeczenia przepadku kwoty poręczenia. Skarżący został też poinformowany, że w razie niewstawiennictwa postępowanie karne zostanie przeprowadzone *in absentia*.

Wezwanie nie zostało jednak doręczone, gdyż rosyjskie Ministerstwo Sprawiedliwości poinformowało sąd czeski o niemożliwości ustalenia miejsca pobytu skarżącego. Skarżący dowiedział się jednak o wrześniowym terminie rozprawy i kilka dni wcześniej (2 września 2004 r.) przysłał do sądu faks z wnioskiem o odroczenie rozprawy z powodu jego problemów zdrowotnych oraz udzielenia pełnomocnictwa nowym obrońcom, którzy muszą zapoznać się ze sprawą. Sąd odroczył rozprawę i raz jeszcze podjął nieudaną próbę doręczenia skarżącemu wezwania na rozprawę, po czym zdecydował się procedować *in absentia*.

Dnia 23 października 2006 r. sąd wydał wyrok uniewinniający skarżącego od wszystkich zarzutów. Sąd orzekł, że działania skarżącego nie wypełniały znamion typów zarzucanych mu czynów zabronionych i wchodziły w zakres standardowej działalności biznesowej.

Wyrok został utrzymany w mocy przez sąd wyższej instancji dnia 28 czerwca 2007 r.

Dnia 1 listopada 2007 r. Sąd Okręgowy orzekł o zwróceniu skarżącemu kwoty poręczenia uznając, że nie został on prawidłowo pouczony o skutkach naruszenia warunków poręczenia. Sąd stwierdził, że nie ziszcili się przesłanki orzeczenia przepadku kwoty poręczenia wymienione w art. 73a § 4 czeskiego k.p.k. Dnia 5 grudnia 2007 r. Sąd wyższej instancji uchylił to orzeczenie i orzekł przepadek kwoty poręczenia. Stwierdził mianowicie, że skarżący musiał być świadomy konsekwencji nieprzestrzegania warunków poręczenia pomimo braku pouczenia w tym zakresie, skoro we wniosku o zastosowanie poręczenia zadeklarował, że zna skutki naruszenia warunków stosowania tego środka zapobiegawczego. Sąd nie miał wątpliwości, że skarżący ukrywał się przed wymiarem sprawiedliwości, nie kontaktował się z sądem i nie odbierał korespondencji procesowej. Tym samym zostały spełnione przesłanki orzeczenia przepadku kwoty poręczenia.

Skarżący wniósł skargę konstytucyjną od tego orzeczenia, która została oddalona jako oczywiście bezzasadna.

2. Prawo krajowe

Zgodnie z art. 73a § 4 czeskiego k.p.k. (w czasie trwania postępowania krajowego był to § 3 tego przepisu) kwota poręczenia ulega przepadkowi m.in. wówczas, gdy oskarżony ukrywa się lub nie informuje organów procesowych o zmianie miejsca pobytu, uniemożliwiając w ten sposób doręczenie korespondencji procesowej. W § 9 tego przepisu stwierdza się, że skarżący musi być poinformowany o przesłankach orzeczenia przepadku poręczenia przed orzeczeniem tego środka.

3. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji przez orzeczenie przepadku kwoty poręczenia po wydaniu prawomocnego wyroku uniewinniającego. Przepis ten stanowi:

„Każda osoba fizyczna i prawna ma prawo do poszanowania swego mienia. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym i na warunkach przewidzianych przez ustawę oraz zgodnie z podstawowymi zasadami prawa międzynarodowego.

Powyższe postanowienia nie będą jednak w żaden sposób naruszać prawa Państwa do wydawania takich ustaw, jakie uzna za konieczne dla uregulowania sposobu korzystania z własności zgodnie z interesem powszechnym lub w celu zapewnienia uiszczania podatków bądź innych należności lub kar pieniężnych.”

Ponadto skarżący twierdził, że wyznaczenie poręczenia naruszyło art. 6 Konwencji. Ten zarzut został uznany za oczywiście bezzasadny i w rezultacie za niedopuszczalny.

4. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

W postępowaniu strasburskim skarżący argumentował dwutorowo, że miało miejsce naruszenie jego prawa do poszanowania własności. Twierdził, że wobec braku pouczenia go o skutkach naruszenia warunków poręczenia, orzeczenie przepadku kwoty poręczenia było bezprawne. Jednocześnie, niejako alternatywnie, podnosił zarzut nieproporcjonalności orzeczenia przepadku wobec wydania wyroku uniewinniającego w jego sprawie.

Trybunał stwierdził, że niewątpliwie orzeczenie przepadku stanowiło ingerencję w prawo skarżącego do poszanowania jego własności. Trybunał uznał jednocześnie, że nie będzie rozważał, czy ingerencja ta jest usprawiedliwiona na gruncie ustępu drugiego art. 1 Protokołu nr 1. Postanowił zbadać zasadność tej ingerencji z punktu widzenia ogólnej klauzuli „interesu publicznego”, wyrażonej w pierwszym ustępie tego przepisu.

Trybunał przypomniał trzy podstawowe warunki dopuszczalności ingerencji w prawo do poszanowania własności. Ingerencja ta musi być: 1) zgodna z prawem; 2) podjęta w interesie ogólnym (publicznym) i 3) proporcjonalna (co oznacza zachowanie równowagi pomiędzy koniecznością ochrony interesu publicznego a potrzebą ochrony indywidualnego prawa człowieka). Oceniając proporcjonalność ingerencji Trybunał ma na względzie wagę celu, w jakim została ona podjęta, ale również jej skutki dla skarżącego, w tym jego zachowanie oraz sposób działania władz krajowych.

Trybunał nie miał wątpliwości, że orzeczenie przepadku kwoty poręczenia nie było bezprawne. Przesłanki takiej decyzji zostały bowiem precyzyjnie określone w przepisach k.p.k. Toteż ingerencja w prawo skarżącego spełniała pierwszy warunek – zgodności z prawem. Zdaniem Trybunału został też spełniony drugi warunek dopuszczalnej ingerencji w prawo własności, jakim jest działanie w interesie publicznym. Zwalczanie przestępczości i jej zapobieganie niewątpliwie stanowi działanie w interesie publicznym. Odnosząc się do wymogu proporcjonalności Trybunał przyznał, że kwota poręczenia była znaczna (około 400.000 euro). Jednocześnie jednak zauważył, że adekwatność tej kwoty należało rozważać w momencie ustalania wysokości poręczenia. Skarżący nie kwestionował wysokości poręczenia i natychmiast je wpłacił, co oznacza że akceptował jego wysokość. Zdaniem Trybunału kluczową kwestią jest to, czy uniewinnienie skarżącego powinno mieć wpływ na orzeczenie o przepadku.

W punkcie 50 wyroku Trybunał stwierdził, że fakt uniewinnienia skarżącego sam w sobie nie świadczy o tym, że postawienie go w stan oskarżenia było nielegalne. O ile bowiem dla skazania konieczne jest udowodnienie winy ponad wszelką wątpliwość, o tyle dla postawienia w stan oskarżenia wystarczy uzasadnione podejrzenie (*reasonable suspicion*) jego popełnienia. Są zatem oskarżenia, które nie kończą się skazaniem i nie oznaczają to, że państwo nie ma uzasadnionego interesu w zapewnieniu prawidłowego przebiegu takiego postępowania karnego. Również w postępowaniu karnym, które kończy się uniewinnieniem oskarżonego państwo ma prawo podejmować środki służące zapewnieniu jego prawidłowego przebiegu i zapobiegające unikaniu wymiaru sprawiedliwości. Dlatego wynik postępowania karnego nie ma bezpośredniego znaczenia dla kwestii przepad-

ku kwoty poręczenia. Podstawową kwestią jest zatem ustalenie, czy orzeczenie przepadku było proporcjonalne w stosunku do naruszenia warunków poręczenia przez skarżącego.

Trybunał podkreślił, że orzeczenie przepadku nie nastąpiło po jednorazowym naruszeniu przez skarżącego warunków poręczenia. Przeciwnie, skarżący przez długi okres nie kontaktował się z sądem, nie wskazał adresu do doręczeń w Rosji, toteż korespondencja procesowa przekazywana mu w drodze międzynarodowej pomocy prawnej nie docierała do niego. Trybunał uznał, że list skarżącego z dnia 2 września 2004 r. nie może być uznany za prawidłowe nawiązanie kontaktu z sądem, skoro nadal skarżący nie podał adresu do doręczeń w Rosji.

Ostatecznie, stosunkiem głosów 6 do 1 Trybunał stwierdził brak naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji. Sędzia A. Pejchal w zdaniu odrębnym stwierdził, że istotne znaczenie w tej sprawie miały dwie okoliczności: uniewinnienie skarżącego i orzeczenie przepadku kwoty poręczenia już po wydaniu prawomocnego wyroku uniewinniającego. Ponadto istniały wątpliwości co do prawidłowości pouczenia skarżącego o skutkach naruszenia warunków poręczenia. Wobec tych okoliczności sędzia uznał przepadek kwoty poręczenia za nieproporcjonalną ingerencję w prawo do poszanowania własności skarżącego.

*

Eremia przeciwko Republice Mołdawii – wyrok z dnia 28 maja 2013 r., skarga nr 3564/11 (kluczowe zagadnienia: pozytywne prewencyjne obowiązki państwa w zakresie ochrony osób przed przemocą domową; zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, art. 3 Konwencji, prawo do prywatności, dyskryminacja ze względu na płeć)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Po wyroku w sprawie *Opuz przeciwko Turcji* (wyrok z dnia 9 czerwca 2009 r.) to kolejne orzeczenie budujące europejski standard pozytywnych obowiązków państwa w zakresie ochrony ofiar przemocy domowej – w tym przypadku kobiet i dzieci. Omówiony judykant potwierdza też tendencje do sięgania przez ETPCz do uniwersalnych standardów ochrony praw człowieka, przyjmowanych w ramach ONZ. Należy podkreślić stanowisko Trybunału o naruszeniu w tej sprawie również zakazu dyskryminacji ze względu na płeć, wyrażonego w art. 14 Konwencji.

1. Stan faktyczny sprawy

1.1. Fakty dotyczące wydania i wykonania zakazu zbliżania się do pokrzywdzonych

Skarżącymi są matka (pierwsza skarżąca) i jej dwie córki (odpowiednio druga i trzecia skarżąca). Pierwsza skarżąca była żoną A., miejscowego oficera policji. A. jest ojcem drugiej i trzeciej skarżące.

Po urodzeniu drugiej córki A. często przychodził do domu pijany i naruszał nietykalność cielesną pierwszej skarżące, niekiedy w obecności córek. Dnia 2 lipca 2010 r. pierwsza skarżąca wniosła pozew o rozwód po tym jak dzień wcześniej A. ponownie pobił ją i znieważył ich nastoletnie córki. Po tej dacie A. stał się jeszcze bardziej agresywny, regularnie bił pierwszą skarżącą i znieważał ją oraz drugą i trzecią skarżącą.

Dnia 30 sierpnia 2010 r. pierwsza skarżąca zgłosiła miejscowej policji, że tego dnia została uderzona w głowę przez A. Dnia 18 września 2010 r. A. został ukarany przez sąd administracyjny karą pieniężną w wysokości

około 12,4 euro. Dnia 30 września 2010 r. A. otrzymał formalne upomnienie i nakaz zaprzestania stosowania przemocy z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, któremu podlegała policja.

Dnia 5 listopada 2010 r. A. wrócił do domu pijany i pobił pierwszą skarżącą. Następnego dnia skarżąca złożyła zawiadomienie o tym czynie w miejscowej prokuraturze. Kolejne pobicie miało miejsce 11 listopada 2010 r. i 12 listopada 2010 r., kiedy to A. omal nie udusił pierwszej skarżącej. W nieustalonym dniu zastępca komendanta miejscowej policji wezwał pierwszą skarżącą w celu przeprowadzenia obdukcji lekarskiej. Lekarz zbadał pierwszą skarżącą dnia 23 listopada 2010 r. i nie stwierdził żadnych obrażeń.

Dnia 29 listopada 2010 r. pierwsza skarżąca zwróciła się do sądu o zarządzenie zakazu zbliżania się skarżącego (*protection order*). Taki nakaz został wydany 9 grudnia 2010 r. Sąd zakazał A. zbliżania się do domu przez okres 90 dni i kontaktowania się ze skarżącymi oraz zbliżania się do skarżących na odległość mniejszą niż 500 m. Skarżące poinformowały o zakazie miejscową policję, prokuraturę i pomoc społeczną. Dnia 12 grudnia 2010 r. orzeczenie zakazu zbliżania się zostało doręczone A.

Dnia 9 grudnia 2010 r. pierwsza skarżąca zwróciła się do sędziego orzekającego w sprawie o rozwód o potraktowanie jej sprawy jako pilnej i odstąpienie od oczekiwania przez 6 miesięcy na ewentualne pogodzenie się małżonków. Skarżąca przedstawiła sędziemu zakaz zbliżania się wydany przez sąd karny.

Dnia 10 grudnia 2010 r. miejscowa policja wszczęła procedurę wykonania zakazu zbliżania się. A. wyprowadził się z domu. W okresie od 12 grudnia 2010 r. do dnia 17 stycznia 2011 r. A. był sześciokrotnie odwiedzany przez policję i został poinformowany o skutkach naruszenia zakazu. A. podpisał oświadczenie, że jest świadomy skutków naruszenia nakazu sądowego.

Pomimo tego dnia 16 grudnia 2010 r. A. śledził pierwszą skarżącą na ulicy, wyzywał ją i groził jej oraz próbował zatrzymać. Dnia 19 grudnia 2010 r. A. naruszył warunki zakazu i wrócił do domu. Relacje skarżących i rządu co do przebiegu tego zdarzenia różnią się w istotny sposób. Strona rządowa twierdziła, że skarżące pozwoliły zostać A. w domu aż do 16 stycznia 2011 r. Skarżące natomiast utrzymują, że nie wyraziły takiego pozwolenia, zaś A. pobił pierwszą skarżącą, zniszczył kilka rzeczy w domu i słownie znieważył trzecią skarżącą. Dnia 23 grudnia 2010 r. pierwsza skarżąca zawiadomiła policję o zdarzeniach z 16 i 19 grudnia 2010 r. Większość z jej skarg została następnie przekazana do prokuratury.

Dnia 10 stycznia 2011 r. pierwsza skarżąca została wezwana na policję w związku z jej doniesieniami. W postępowaniu strasburskim pierwsza skarżąca twierdziła, że była wówczas nakłaniana przez policjantów do wycofania skargi, ponieważ w przypadku skazania A. straciłby on pracę w policji. Następnego dnia odbyło się spotkanie pierwszej skarżącej z A. w obecności miejscowego prokuratora. Pierwsza skarżąca powiedziała wówczas, że chce się rozwieść z A. ale nie chce przysparzać A. żadnych kłopotów. Dnia 12 stycznia 2011 r. prokurator poinformował skarżącą, że nie będzie wszczynał postępowania karnego w tej sprawie.

Dnia 13 stycznia 2011 r. A. przyszedł do domu i ponownie pobił i znieważył pierwszą skarżącą, groził zabiciem jej i ciotki, jeżeli nie wycofa wniosku o ściganie. Dnia 14 stycznia 2011 r. lekarz stwierdził cztery zasinienia na szyi skarżącej i jedno na obojczyku. Ocenił, że mogły one powstać w okolicznościach wskazanych przez skarżącą. Rząd wskazał, że A. ponownie odwiedził dom skarżących dnia 1 marca 2011 r. aby złożyć życzenia urodzinowe swojej córce (trzeciej skarżącej). Miało to mieć miejsce za zgodą pierwszej skarżącej. Dnia 2 marca 2011 r. pierwsza skarżąca zgłosiła sądowi naruszenie przez A. zakazu zbliżania się. Jednocześnie złożyła wniosek o jego przedłużenie na dalsze 90 dni. Jej wniosek został uwzględniony. Dnia 15 marca 2011 r. skarżąca została poinformowana, że z powodu omyłki urzędnika sądowego orzeczenie o zakazie zbliżania się nie zostało przekazane do wykonania służbom socjalnym.

Dnia 14 kwietnia 2011 r. sąd odwoławczy utrzymał w mocy decyzję o dalszym stosowaniu zakazu zbliżania się.

1.2. Fakty dotyczące postępowania karnego przeciwko A.

Po raz pierwszy wniosek o ściganie A. za akty przemocy domowej został złożony przez pierwszą skarżącą dnia 13 grudnia 2010 r. Wnioskowała ona również o uznanie drugiej i trzeciej skarżącej za pokrzywdzone w postępowaniu karnym. Dnia 17 stycznia 2011 r. adwokatka skarżącej złożyła skargę do Prokuratury Generalnej na to, że nie zawiadomiono jej o spotkaniu pierwszej skarżącej z A. w obecności prokuratora, w czasie którego pierwsza skarżąca była nakłaniana do wycofania skargi. Dnia 17 stycznia 2011 r. wszczęte zostało śledztwo przeciwko A.

Dnia 17 lutego 2011 r. skarżąca złożyła do miejscowej policji wniosek o ukaranie A. karą pieniężną za naruszenie zakazu zbliżania się. W odpowiedzi poinformowano skarżącą, że akta administracyjne sprawy zostały przesłane do sądu.

Dnia 1 kwietnia 2011 r. A. przyznał się do pobicia i znieważania pierwszej skarżącej i zawarł porozumienie z prokuratorem proponując warunkowe umorzenie postępowania karnego. Prokurator przyjął, że A. dopuścił się czynów o mniejszej wadze („*less serious offence*”), nie nadużywa narkotyków ani alkoholu, ma dobrą opinię w miejscu pracy i nie stwarza zagrożenia dla społeczeństwa. Wobec tych ustaleń prokurator warunkowo umorzył postępowanie na okres próby jednego roku. Odwołanie pierwszej skarżącej od tego orzeczenia nie zostało uwzględnione.

2. Zarzuty skarżących

Skarżące zarzuciły naruszenie art. 3 Konwencji przez brak prawidłowej reakcji na akty przemocy domowej, których były ofiarami. Dodatkowo argumentowały, że tolerancja władz krajowych wobec aktów przemocy domowej wynika z dyskryminacji kobiet.

3. Prawo krajowe znajdujące zastosowanie w sprawie

W mołdawskim systemie prawnym czyny zabronione polegające na „przemocy domowej” są zagrożone różnymi karami w zależności od nasilenia aktów przemocy i ich skutków w postaci uszczerbków na zdrowiu. Wy różnia się akty przemocy wywołujące lekkie, średnie albo ciężkie naruszenie czynności ciała. Za lekkie naruszenie czynności ciała przewidziano karę nieodpłatnej pracy na cele społeczne lub karę do 2 lat pozbawienia wolności. Za średni uszczerbek na zdrowiu przewidziana jest kara nieodpłatnej pracy na cele społeczne oraz kara pozbawienia wolności do lat 5. Ciężkie uszkodzenie ciała, podobnie jak doprowadzenie ofiary przemocy do samobójstwa lub próby samobójstwa lub spowodowanie jej śmierci, jest zagrożone karą od 5 do 15 lat pozbawienia wolności.

Zgodnie z ustawą o środkach zabezpieczających, jeżeli są spełnione przesłanki ustawowe, zakaz zbliżania się sprawcy przemocy domowej do ofiary powinien być wydany przez sąd w ciągu 24 godzin od złożenia stosownego wniosku.

W wyroku obszernie zaprezentowano standardy międzynarodowe dotyczące zwalczania aktów przemocy domowej, w tym rekomendacje Komitetu Ministrów Rady Europy oraz ustalenia specjalnego sprawozdawcy Narodów Zjednoczonych na temat przemocy wobec kobiet w Mołdawii.

4. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

4.1. Rozstrzygnięcie Trybunału w odniesieniu do zarzutów pierwszej skarżącej

Trybunał rozpoczął od przywołania swojego dotychczasowego orzecznictwa na temat przemocy domowej i pozytywnych obowiązków państw w obszarze jej zwalczania. Następnie Trybunał stwierdził, że pierwsza skarżąca doświadczyła cierpienia i strachu, który osiągnął poziom na tyle dolegliwy, aby uznać go za „niehumanitarne traktowanie” w rozumieniu art. 3 Konwencji. To pozwoliło odrzucić pogląd, że art. 3 Konwencji nie znajduje zastosowania w tej sprawie.

W punktach 56 – 66 uzasadnienia wyroku Trybunał przytoczył argumenty na rzecz tezy, że władze krajowe nie dopełniły ciążących na nich pozytywnych obowiązków ochrony skarżącej przed zachowaniami zakazanymi przez art. 3 Konwencji. Trybunał przypomniał, że władze krajowe, które są świadome realnego ryzyka niehumanitarnego traktowania ofiary przez osobę indywidualną pozostającą w ich jurysdykcji, mają obowiązek podjąć odpowiednie kroki w celu ochrony ofiary przed niehumanitarnym traktowaniem a jeśli ono już nastąpiło – powinny ukarać winnych.

Trybunał stwierdził, że prawo mołdawskie oferowało podstawy normatywne dla prawidłowego reagowania na akty przemocy domowej. Pozostało ocenić, czy zostało ono prawidłowo zastosowane wobec A.

Trybunał nie miał wątpliwości, że organy ścigania były świadome dokonywania przez A. aktów przemocy domowej wobec skarżących. Najdobitniej świadczy o tym fakt wydania zakazu zbliżania się A. do skarżących w grudniu 2010 r. Zdaniem Trybunału od dnia 13 stycznia 2011 r., kiedy to A. groził pierwszej skarżącej śmiercią, jeżeli nie wycofa wniosku o ściganie, władze krajowe dysponowały wystarczającymi dowodami na to, że pierwsza skarżąca była w niebezpieczeństwie z powodu lekceważenia zakazu zbliżania się przez A. Trybunał uznał, że pierwsza skarżąca była w szczególnie trudnej sytuacji, gdyż A. był policjantem, trenowanym w przełamaniu oporu. Wobec tego należało oczekiwać od organów procesowych zdecydowanych i szybkich działań ochronnych. Trybunał przyznał, że władze krajowe nie były całkowicie bezczynne. Jednak nie zareagowały prawidłowo na kolejne naruszenia zakazu zbliżania się przez A., który przez cały ten czas pozostawał czynnym oficerem policji. Trybunał podkreślił, że naruszenie zakazu wynikającego z orzeczenia sądu było czynem zabronionym, zagrożonym karą do 2 lat pozbawienia wolności. Wobec A. nie wszczęto jednak postępowania karnego pomimo kilkakrotnego złamania zakazu zbliżania się. Nie wykorzystano też możliwości wpływania na zachowanie A. jako funkcjonariusza policji.

Trybunał skrytykował też warunkowe umorzenie śledztwa w tej sprawie na okres próby jednego roku. Stwierdził mianowicie, że wobec powtarzającego się naruszania prawa przez A. niezrozumiałe jest przyjęcie przez prokuratora, iż skarżący „nie stanowi zagrożenia dla społeczeństwa”. Zdaniem Trybunału taką reakcją prawnokarną na czyny zabronione popełnione przez A. należy uznać raczej za chronienie go przed odpowiedzialnością karną, skutkujące jego rzeczywistą bezkarnością niż działanie zmierzające do zapobieżenia dalszym aktom przemocy.

W rezultacie poczynionych ustaleń Trybunał jednogłośnie stwierdził naruszenie art. 3 Konwencji z powodu zaniechania podjęcia adekwatnych środków prawnych ochrony pierwszej skarżącej przed działaniami sprzecznymi z art. 3 Konwencji.

4.2. Rozstrzygnięcie Trybunału w odniesieniu do drugiej i trzeciej skarżącej

W odniesieniu do drugiej i trzeciej skarżącej Trybunał uznał, że ich zarzuty należy rozpoznać na gruncie art. 8 Konwencji. Córki A. nie były poddawane przemocy fizycznej, natomiast A. znieważał je i w ich obecności stosował przemoc fizyczną i psychiczną wobec ich matki, pierwszej skarżącej.

Trybunał przypominał, że również z art. 8 Konwencji wynikają pozytywne obowiązki państwa. Mogą one obejmować podejmowanie środków odnoszących się do relacji między dwiema prywatnymi osobami. Prawo do prywatności obejmuje też integralność fizyczną i psychiczną jednostki, którą państwa-strony Konwencji powinny chronić nawet wówczas, gdy ataki na sferę integralności psychicznej pochodzą od innych osób niereprezentujących władzy państwowej. Obowiązkiem państwa jest zapewnienie takiego funkcjonowania systemu prawnego, aby mógł on skutecznie chronić osoby przed przemocą pochodzącą od innych osób.

Trybunał podkreślił jednocześnie, że ofiary przemocy domowej są szczególnie narażone na pokrzywdzenie (*vulnerable*). Dlatego należy oczekiwać aktywnego działania państwa na rzecz ich ochrony.

Odnosząc ten ogólny standard do okoliczności omawianej sprawy Trybunał stwierdził, że miała miejsce ingerencja w prawo do prywatności drugiej i trzeciej skarżącej przez działania A. podejmowane wobec ich matki, pierwszej skarżącej i wobec nich samych. Działania te były sprzeczne z art. 3 Konwencji, toteż nie można badać, czy były jednocześnie „przewidziane przez prawo i konieczne w społeczeństwie demokratycznym”, jak tego wymaga art. 8 ust. 2 Konwencji. Trybunałowi pozostało ustalić, czy władze krajowe wiedziały o działaniach A. i czy podejmowały rozsądne kroki w celu zapobiegnięcia dalszym naruszeniom prawa skarżących do prywatności.

Trybunał nie miał wątpliwości, że od końca grudnia 2010 r. organy krajowe wiedziały o naruszaniu prawa drugiej i trzeciej skarżącej do prywatności. Nie podjęły jednak wystarczająco skutecznych działań w celu zapobieżenia trwaniu stanu naruszania praw skarżących. Doszło zatem do naruszenia art. 8 Konwencji.

4.3. Rozstrzygnięcie Trybunału w odniesieniu do zarzutu dyskryminacji ze względu na płeć

Trybunał wskazał na kilka okoliczności, które ocenione razem przekonały go o dyskryminacyjnym podłożu zaniechania przez władze krajowe podjęcia skutecznych środków ochrony praw skarżących. Zdaniem Trybunału sposób działania władz wskazywał na dyskryminowanie pierwszej skarżącej ze względu na jej płeć (*gender-based discrimination*). Trybunał wskazał m. in. na następujące przejawy tej dyskryminacji: zachęcanie pierwszej skarżącej przez policję do wycofania skargi wobec A.; komentarze pracowników socjalnych, którzy lekceważyli sytuację pierwszej skarżącej i mieli oświadczyć, że „nie jest ona ani pierwszą ani też ostatnią kobietą bitą przez swego męża”; uniknięcie odpowiedzialności karnej przez A.

Trybunał jednogłośnie stwierdził naruszenie art. 14 w zw. z art. 3 Konwencji w odniesieniu do pierwszej skarżącej. Jednocześnie uznał, że nie ma potrzeby odrębnego badania, czy władze zachowywały się dyskryminująco także wobec drugiej i trzeciej skarżącej.

Trybunał zasądził na rzecz wszystkich skarżących łączną kwotę 15.000 euro zadośćuczynienia i 2.150 euro tytułem zwrotu poniesionych kosztów.

*

WYBRANE PIŚMIENICTWO NA TEMAT ORZECZNICTWA ETPCz W SPRAWACH KARNYCH ORAZ ZAGADNIENIŃ OGÓLNYCH DOTYCZĄCYCH ETPCz
ZA OKRES 1 kwietnia – 30 czerwca 2013 r.

Książki:

D. Vitkauskas, G. Dikov, *Ochrona prawa do rzetelnego procesu w Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka. Podręcznik praw człowieka Rady Europy*, Strasburg 2012, dostępny w polskiej wersji językowej pod adresem:

<http://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunał-praw-czlowieka/opracowania-i-analazy-standardy-w-zakresie-ochrony-praw-czlowieka/podreczniki-praw-czlowieka-rady-europy/>

Artykuły, rozprawy, glosy:

1. Dickson D.J., *The Proportionate Application of Article 8 of the ECHR on Execution of a Request for Surrender of a Person with Children*, *New Journal of European Criminal Law* 2013, nr 2;
2. Doobay A., *The right to a fair trial in light of the recent ECtHR and CJEU case-law*, *ERA-Forum* 2013, nr 2;
3. Hofmański P., Zabłocki S., *Kasacja w sprawach karnych a niektóre uwarunkowania wynikające ze zobowiązań traktatowych* [w] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, Warszawa 2013, s. 361 – 407;
4. Kłodoczny P., *Prowokacja policyjna a wyłączenie odpowiedzialności prowokowanego w świetle orzecznictwa strasburskiego – postulaty pod adresem polskiej regulacji*, *Przegląd Legislacyjny* 2013, nr 2;
5. Kruszyński P. Pawelec Sz., *Prawo oskarżonego do korzystania z pomocy obrońcy w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – zagadnienia wybrane*, [w] *Z problematyki funkcji procesu karnego*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, Warszawa 2013, s. 281 – 287;
6. Krzywoń A., *Prawnokarna ochrona głów państw i innych organów konstytucyjnych versus wolność wypowiedzi – polskie rozwiązania na tle standardów europejskich*, *Europejski Przegląd Sądowy* 2013, nr 5;
7. Kulesza J., *Legalne tortury*, [w] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, Warszawa 2013, s. 882 – 893;
8. Lach A., *Wyroki in absentia a ochrona praw oskarżonego*, *Państwo i Prawo* 2013, nr 5;
9. Steinborn S., *Dostęp obrony do akt postępowania przygotowawczego w związku z procedurą habeas corpus – standard strasburski i jego realizacja w polskim procesie karnym*, [w] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, Warszawa 2013, s. 527 – 544;
10. Szczygieł G. B., *Wykonywanie kary dożywotniego pozbawienia wolności w kodeksie karnym wykonawczym z 1997 r. na tle rekomendacji Rady Europy*, [w] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, Warszawa 2013, s. 619 – 630;

11. Wąsek-Wiaderek M., *O dopuszczalności dowodowego wykorzystania wyjaśnień podejrzanego złożonych pod nieobecność obrońcy*, [w] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karniej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, Warszawa 2013, s. 545 – 558.

*

CZĘŚĆ B

BI – Orzecznictwo ETS związane z problematyką prawnokarną⁴

Od dnia 1 kwietnia do dnia 30 czerwca 2013 r. Trybunał Sprawiedliwości wydał jedno orzeczenie dotyczące wykładni przepisów decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania. Jest ono przedstawione poniżej.

Sprawa C-168/13 PPU – wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 30 maja 2013 r. wydany wskutek pytania prejudycjalnego Conseil constitutionnel (Francja) z dnia 4 kwietnia 2013 r., w postępowaniu Jeremego F. przeciwko Premier minister (kluczowe zagadnienia: przekazanie w trybie europejskiego nakazu aresztowania; dopuszczalność kontroli odwoławczej sądowej decyzji o wyrażeniu zgody na rozszerzenie ścigania wobec osoby przekazanej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania)

1. Prawo mające zastosowanie w sprawie

Kluczowe znaczenie w sprawie mają przepisy art. 27 i 28 decyzji ramowej w sprawie ENA (dalej: DR ENA) i stanowiące ich wdrożenie do prawa francuskiego przepisy art. 695-46 francuskiego k.p.k.

Przepisy art. 27 i 28 DR ENA mają następujące brzmienie:

„1. Każde państwo członkowskie może notyfikować Sekretariatowi Generalnemu Rady, że w jego stosunkach z innymi państwami członkowskimi, które wystosowały podobną notyfikację, domniemana jest zgoda na ściganie, skazanie lub zatrzymanie w związku z pozbawieniem wolności lub wykonaniem środka zabezpieczającego za przestępstwo popełnione przed przekazaniem osoby inne niż to, z powodu którego została przekazana, chyba że w przypadku szczególnym wykonujący nakaz organ sądowy stanowi inaczej w swojej decyzji w sprawie przekazania.

2. Z wyjątkiem przypadków określonych w ust. 1 i 3 osoba przekazana może nie być ścigana, skazana lub w inny sposób pozbawiona wolności za przestępstwo popełnione przed jej przekazaniem, inne niż to, za które została przekazana.

3. Ustępu 2 nie stosuje się w następujących przypadkach: [...]

g) w przypadku gdy wykonujący nakaz organ sądowy, który przekazał osobę, wyraża zgodę zgodnie z ust. 4.

4. Z wnioskiem o wyrażenie zgody występuje się do wykonującego nakaz organu sądowego, z załączeniem informacji określonych w art. 8 ust. 1 oraz tłumaczenia określonego w art. 8 ust. 2. Zgodę taką wyraża się, gdy przestępstwo, wobec [w odniesieniu do] którego jest ona wymagana, podlega przekazaniu [samo wymaga przekazania] osoby zgodnie z przepisami niniejszej decyzji ramowej. Zgody odmawia się w przypadkach wymienionych w art. 3, a ponadto można jej

⁴ Przy omawianiu orzeczeń korzystano z ich polskiej wersji językowej dostępnej na stronie internetowej Trybunału pod adresem: www.curia.eu. Fragmenty prezentacji wyróżnione czcionką pochyłą stanowią cytaty z publikowanych przez Trybunał polskich tekstów wyroków.

nie udzielić jedynie na podstawie przyczyn wymienionych w art. 4. Decyzja podejmowana jest w terminie do 30 dni od otrzymania wniosku. [...]”

Zgodnie z art. 28 DR ENA:

„1. Każde państwo członkowskie może notyfikować Sekretariatowi Generalnemu Rady, że w jego stosunkach z pozostałymi państwami członkowskimi, które wystąpiły z podobną notyfikacją, można domniemywać zgodę na przekazanie osoby do państwa członkowskiego innego niż wykonujące nakaz państwo członkowskie na mocy europejskiego nakazu aresztowania za przestępstwo popełnione przed jej przekazaniem, chyba że w przypadku szczególnym wykonujący nakaz organ sądowy [po]stanowi inaczej w swojej decyzji w sprawie przekazania.

2. W każdym przypadku osoba, która została przekazana państwu członkowskiemu wydającemu nakaz na mocy europejskiego nakazu aresztowania, może, bez zgody wykonującego nakaz państwa członkowskiego, zostać przekazana do państwa członkowskiego, innego niż wykonujące nakaz państwo członkowskie, na mocy europejskiego nakazu aresztowania wydanego za przestępstwo popełnione przed jej przekazaniem w następujących przypadkach: [...]

c) gdy osoby, której dotyczy wnioski, nie obejmuje zasada szczególności [specjalności] zgodnie art. 27 ust. 3 lit. a), e), f) i g).

3. Wykonujący nakaz organ sądowy wyraża zgodę na przekazanie osoby do drugiego państwa członkowskiego zgodnie z następującymi zasadami:

a) wniosek o wyrażenie zgody zostaje złożony zgodnie z art. 9 i towarzyszą mu informacje określone w art. 8 ust. 1 oraz tłumaczenie określone w art. 8 ust. 2;

b) zgodę wyraża się, gdy przestępstwo, za które się o nią wnioskuje, pociąga za sobą przekazanie osoby zgodnie z przepisami niniejszej decyzji ramowej;

c) decyzja podejmowana jest w terminie do 30 dni od otrzymania wniosku;

d) nie wyraża się zgody w przypadkach określonych w art. 3, a ponadto można odmówić jej wyrażenia jedynie na podstawach określonych w art. 4.

W przypadku sytuacji określonej w art. 5 wydające nakaz państwo członkowskie musi udzielić odnośnych gwarancji. [...]”.

Zgodnie z art. 695-46 francuskiego k.p.k., izba śledcza jest właściwa do rozpoznawania wniosków organów sądowych państwa członkowskiego, które wydały europejski nakaz aresztowania. Izba śledcza ma też kompetencję do wyrażania zgody na ściganie lub na wykonanie kary lub środka zabezpieczającego orzeczonych za przestępstwa inne niż te, które uzasadniały przekazanie i były popełnione przed przekazaniem. Przysługują jej też kompetencje do wyrażania zgody na dalsze przekazanie do innego państwa członkowskiego w celu ścigania lub w celu wykonania kary pozbawienia wolności lub środka zabezpieczającego polegającego na pozbawieniu wolności za jakikolwiek czyn popełniony przed przekazaniem, inny niż ten, który uzasadniał przekazanie.

Orzeczenie izby śledczej o wyrażeniu zgody na rozszerzone ściganie nie podlega zaskarżeniu.

2. Stan faktyczny sprawy

Dnia 10 października 2013 r. Jeremy F., obywatel Zjednoczonego Królestwa, został przekazany z Francji do Zjednoczonego Królestwa wskutek wykonania europejskiego nakazu aresztowania. Jeremy F. nie zrzekł się korzystania z ochrony wynikającej z zasady specjalności. Dnia 22 października 2012 r. prokurator przy cour d'appel de Bordeaux otrzymał wnioski sądowych organów brytyjskich o uzyskanie zgody na ściganie skarżącego w postępowaniu głównym za czyny popełnione w Zjednoczonym Królestwie przed jego przekazaniem (czynności seksualne z osobą poniżej wieku przyzwolenia), inne niż te, które stanowiły podstawę przekazania.

Dnia 15 stycznia 2013 r. sąd francuski (izba śledcza) wyraził zgodę na ściganie Jeremiego F. za te czyny zabronione. Oskarżony odwołał się od tego orzeczenia. W toku rozpoznania odwołania cour de Cassation (trybunał kasacyjny) zwrócił się do Conseil constitutionnel (rady konstytucyjnej) z priorytetowym pytaniem prawnym o zgodność z konstytucją art. 695-46 francuskiego kodeksu postępowania karnego, który to przepis nie przewidywał możliwości odwołania się od orzeczenia wyrażającego zgodę na uchylenie ochrony wynikającej z zasady specjalności.

Conseil constitutionnel powzięła wątpliwość co do wykładni decyzji ramowej w sprawie ENA, wobec czego postanowiła zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 27 i 28 decyzji ramowej [...] należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wprowadzeniu przez państwa członkowskie środka zaskarżenia zawieszającego wykonanie orzeczenia organu sądowego, który w terminie 30 dni od otrzymania wniosku orzeka bądź o wyrażeniu zgody na ściganie, skazanie lub zatrzymanie osoby w celu wykonania kary pozbawienia wolności lub środka zapobiegawczego związanego z pozbawieniem wolności za przestępstwo popełnione przed jej przekazaniem na podstawie europejskiego nakazu aresztowania, inne niż to, które uzasadniało jej przekazanie, bądź na przekazanie osoby państwu członkowskiemu innemu niż wykonujące nakaz państwo członkowskie na podstawie europejskiego nakazu aresztowania wydanego w związku z przestępstwem popełnionym przed jej przekazaniem?”

3. Odpowiedź ETS na pytania prejudycjalne

Uzasadnienie odpowiedzi na pytanie prejudycjalne składa się z dwóch części. W pierwszej Trybunał rozważył, czy przewidziany w decyzji ramowej sposób orzekania w przedmiocie wykonania europejskiego nakazu aresztowania jest zgodny z prawem do skutecznego środka odwoławczego, przewidzianym w art. 47 Karty Praw Podstawowych. Trybunał Sprawiedliwości dokonał analizy orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i stwierdził, że nie wynika z niego obowiązek wprowadzenia dwuinstancyjnego orzekania o zastosowaniu tymczasowego aresztowania w ramach procedury ekstradycyjnej. Toteż wydanie orzeczenia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania przez sąd powoduje, że kontrola sądowa, jakiej wymaga art. 5 ust. 4 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, jest już przeprowadzona w samej decyzji o zastosowaniu tego środka zapobiegawczego (punkt 43 wyroku)⁵.

W punkcie 45 wyroku Trybunał wskazał na sposoby dokonywania sądowej kontroli pozbawienia wolności w ramach procedury wykonania ENA. Stwierdził mianowicie:

„Należy więc wskazać, że jak wynika z motywu 8 decyzji ramowej, orzeczenia w sprawie wykonywania europejskiego nakazu aresztowania należy poddawać należytych kontrolom, co oznacza, że organ sądowy państwa członkowskiego, na terytorium którego osoba poszukiwana została aresztowana, zobowiązany jest do podjęcia decyzji w sprawie przekazania tej osoby. Zresztą art. 6 decyzji ramowej przewiduje, że organ sądowy powinien podjąć nie tylko tę decyzję, ale także decyzję dotyczącą wydania takiego nakazu. Udział organu sądowego jest wymagany również w przypadku zgody, o której mowa w art. 27 ust. 4 i w art. 28 ust. 3 lit. c) decyzji ramowej, a także na innych etapach postępowania w sprawie przekazania osoby, takich jak wysłuchanie osoby poszukiwanej, orzeczenie o jej pozostawieniu w areszcie lub czasowym przeniesieniu.”

W rezultacie w punkcie 47 wyroku ETS stwierdził, że przepisy decyzji ramowej ustanawiają procedurę zgodną z wymogami art. 47 Karty Praw Podstawowych.

⁵ Należy przyjąć, że Trybunał luksemburski wypowiada się tutaj wyłącznie o decyzji inicjującej tymczasowe aresztowanie, która, o ile jest wydana przez sąd, nie musi podlegać kontroli odwoławczej w myśl standardu strasburskiego. Nie ma bowiem wątpliwości, że art. 5 ust. 4 Konwencji wymaga, aby przedłużające się stosowanie tymczasowego aresztowania było kontrolowane przez sąd w rozsądnych odstępach czasowych.

W drugiej części uzasadnienia wyroku ETS orzekł, że przepisy decyzji ramowej nie stoją na przeszkodzie, aby państwa członkowskie przewidziały w prawie krajowym możliwość zaskarżenia orzeczenia o wyrażeniu zgody na przekazanie osoby. Trybunał podkreślił, że w art. 17 ust. 2, 3 i 5 DR ENA jest mowa o „ostatecznej decyzji” w przedmiocie wydania, co wprost sugeruje dopuszczalność takiego wdrożenia decyzji ramowej do krajowego porządku prawnego, które dopuszcza zaskarżalność orzeczenia o przekazaniu. Zdaniem Trybunału nie oznacza to jednak, że z użycia w art. 27 ust. 4 i art. 28 ust. 3 lit. c) DR ENA pojęcia „decyzja” a nie „ostateczna decyzja”, należy wywodzić niedopuszczalność zaskarżalności decyzji o wyrażeniu zgody na rozszerzone ściganie lub na dalsze przekazanie. Państwa członkowskie zachowują bowiem swobodę wprowadzenia dwuinstancyjności orzekania o wyrażeniu zgody na rozszerzone ściganie oraz na dalsze przekazanie, pod warunkiem jednak, że nie naruszy to zasady sprawności postępowania przewidzianego w DR ENA. Trybunał uznał, że posłużenie się w art. 27 ust. 4 oraz w art. 28 ust. 3 lit. c) DR ENA pojęciem „decyzji” a nie „ostatecznej decyzji” nakazuje przyjąć, iż termin 30 dni na wydanie orzeczenia przewidzianego w tych przepisach dotyczy wyłącznie orzeczenia pierwszoinstancyjnego. W systemach prawnych, które przewidują zaskarżalność takiej decyzji, ostateczne orzeczenie w przedmiocie wyrażenia zgody na rozszerzenie ścigania (art. 27 ust. 4 DR ENA), tudzież na dalsze przekazanie (art. 28 ust. 3 lit. c) DR ENA), musi zapaść w terminach przewidzianych w art. 17 DR ENA.

Ostatecznie TS udzielił następującej odpowiedzi na pytanie prejudycjalne:

„Artykuł 27 ust. 4 i art. 28 ust. 3 lit. c) decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi [...], należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie wprowadzeniu przez państwa członkowskie środka zaskarżenia zawieszającego wykonanie orzeczenia organu sądowego, który w terminie trzydziestu dni od dnia otrzymania wniosku rozstrzyga o wyrażeniu zgody bądź na ściganie, skazanie lub aresztowanie osoby w celu wykonania kary pozbawienia wolności lub środka zapobiegawczego związanego z pozbawieniem wolności za przestępstwo popełnione przed jej przekazaniem na podstawie europejskiego nakazu aresztowania, inne niż to, które uzasadniało jej przekazanie, bądź na przekazanie osoby państwu członkowskiemu innemu niż wykonujące nakaz państwo członkowskie na podstawie europejskiego nakazu aresztowania wydanego w związku z przestępstwem popełnionym przed jej przekazaniem, o ile ostateczne orzeczenie zapadnie w terminach określonych w art. 17 decyzji ramowej.”

Pełny tekst wyroku w języku polskim dostępny jest pod adresem:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=137836&pageIndex=0&doclang=pl&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=488638>

*

BII – wybrane sprawy rozpatrywane przez ETS dotyczące pytań prejudycjalnych skierowanych w toku postępowań karnych

Nadal trwają postępowania prejudycjalne w sprawach C-60/12 (dotyczące wykładni decyzji ramowej w sprawie wzajemnego uznawania kar o charakterze pieniężnym) i C-398/12 (dotyczące zakazu *ne bis in idem*). Treść pytań prejudycjalnych sformułowanych w tych sprawach prezentowałam w poprzednich zeszytach POESK.

*

Nowe akty prawne i projekty aktów prawnych Unii Europejskiej w obszarze Współpracy Wymiarów Sprawiedliwości w Sprawach Karnych

- dnia 7 października 2013 r. Rada przyjęła dyrektywę dotyczącą prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym. Nowa dyrektywa nie została jeszcze opublikowana w Dzienniku Urzędowym. Jest to trzecia dyrektywa spośród pięciu dyrektyw, jakie mają być przyjęte w ramach kompleksowego uregulowania w prawie unijnym nom minimalnych dotyczących praw oskarżonego w postępowaniu karnym. Dwie wcześniej przyjęte dyrektywy dotyczyły dostępu oskarżonego do tłumacza (dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym, Dz. Urz. L 280 z 26 października 2010, s. 1 – 7) oraz dostępu oskarżonego do informacji (dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym, Dz. Urz. L 142 z 1 czerwca 2012, s. 1 – 10).
- W obszarze prawa karnego materialnego Rada przyjęła dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/40/UE z dnia 12 sierpnia 2013 r. dotycząca ataków na systemy informatyczne i zastępującą decyzję ramową Rady 2005/222/WSiSW (Dz. Urz. L 218 z 14 sierpnia 2013, s. 8 – 14).
- Dnia 17 lipca 2013 r. Komisja przedłożyła projekt rozporządzenia Rady w sprawie ustanowienia Prokuratury Europejskiej. Polski tekst wniosku znajduje się pod adresem:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0534:FIN:PL:PDF>

*

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ ZA OKRES 1 kwietnia – 30 czerwca 2013 r.

Książki:

1. M. Eliantonio, Ch. W. Backes, C. H. van Rhee, T. Spronken A. Berlee, *Standing up for You Right(s) in Europe. A Comparative Study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member States' Courts*, Cambridge – Antwerp – Portland 2013;
2. Demenko A., *Prawo do obrony formalnej w transgranicznym postępowaniu karnym w Unii Europejskiej*, Warszawa 2013;
3. A. Wróbel (red.) *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Komentarz*, Warszawa 2012.

Artykuły, rozprawy:

1. Buczma S. R., *An overview of the law concerning protection of victims of crime in the view of the adoption of the Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime in the European Union*, ERA-Forum 2013, nr 2;
2. Gajda A., *Dyrektywa w sprawie prawa do informacji i umocnienie praw procesowych jednostki w postępowaniu karnym w UE*, [w] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, Warszawa 2013, s. 787 – 802;
3. Gerecka-Żołyńska A., *Karnoprawna i karnoprosesowa ochrona własności intelektualnej w świetle postanowień umowy handlowej dotyczącej zwalczania obrotu towarami podrobionymi (ACTA)* [w] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, Warszawa 2013, s. 803 – 811;

4. Kuczyńska H., *Europejskie warunkowe skazanie*, [w] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, Warszawa 2013, s. 870 – 881;
5. Łacny J., Szwarc M., *Sankcje w unijnych przepisach rolnych a zasada ne bis in idem – uwagi na tle wyroku Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-489/10 Postępowanie karne v. Ł. Bonda*, [w] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, Warszawa 2013, s. 894 – 920;
6. Monar J., *Eurojust's present and future role at the frontline of European Union criminal justice cooperation*, ERA-Forum 2013, nr 2;
7. Patrone I., *Conflicts of jurisdiction and judicial cooperation instruments: Eurojust's role*, ERA-Forum 2013, nr 2;
8. Sikora A., *Reforma postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości*, Europejski Przegląd Sądowy 2013, nr 5;
9. Szwarc M., *Zasada niedyskryminacji ze względu na obywatelstwo a odmowa wykonania ENA wydanego w celu odbycia kary (uwagi na tle art. 4 pkt 6 decyzji ramowej 2002/584)*, Europejski Przegląd Sądowy 2013, nr 5;
10. Tomkiewicz M., *Zarządzenie wykonania kary za przestępstwa stanowiące podstawę przekazania osoby ściganej w ramach Europejskiego Nakazu Aresztowania*, Prokuratura i Prawo 2013, nr 5;
11. Wade M., *Judicial control: the CJEU and the future of Eurojust*, ERA-Forum 2013, nr 2;
12. Weyembergh A., *Coordination and initiation of investigations and prosecutions through Eurojust*, ERA-Forum 2013, nr 2;
13. Wiciak K., *Europeizacja postępowania zabezpieczającego na przykładzie implementacji wybranych decyzji ramowych Rady UE*, [w] *Z problematyki funkcji procesu karnego*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, Warszawa 2013, s. 224 – 253.
14. Williams A., *Fighting fraud in the EU: a note on icebergs and evidence*, ERA-Forum 2013, nr 2.